

До проблеми визначення

поняття «вето Президента»

А. С. Багряк

помічник Міністра юстиції України, заслужений юрист України

У статті проведено аналіз різних наукових підходів та концепцій до визначення поняття «вето Президента»; охарактеризовано зміст, обсяг, форму та призначення права вето Президента; розглянуто різні види права вето Президента; на основі узагальнення різних наукових позицій щодо розуміння юридичної природи права вето Президента запропоновано авторське визначення цього терміна.

Ключові слова: Президент України, вето Президента, конституційне законодавство, зміст права вето, юридична форма.

Державна влада в Україні відповідно до Конституції здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [1]. При цьому в системі поділу влад особливе місце відведено Президенту України. Виступаючи главою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [1], він реалізує низку важливих конституційно-правових повноважень, забезпечуючи рівновагу різних гілок влади та політико-правовий баланс

в державі. Поряд з іншими правами та обов'язками Президента України, чільне місце займає право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів, яке виступає одним із елементів конституційно-правового статусу Президента України. Це право характеризується низкою специфічних ознак та процедурних моментів, що в сукупності визначають його юридичну сутність та дають змогу зробити висновок про роль, яку відіграє Президент України в законотворчому, політико-правовому та державотворчому процесах. У зв'язку з цим не викликає сумніву важливість права вето

в структурі конституційно-правового статусу Президента України.

Плюралізм наукових підходів не тільки до визначення самого поняття «вето Президента», але й до розуміння його конституційно-правової природи та сутності, породжує неоднозначність змісту цієї категорії та викликає спірні практичні ситуації (щодо обсягу та строків реалізації права вето Президентом та ін.). У зв'язку з цим виникає необхідність у ґрунтовному та всебічному дослідженні проблеми концептуально-правових підходів до визначення поняття «вето Президента».

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені узагальненню концептуальних підходів до визначення поняття «вето Президента», що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу цього питання обумовлює важливість та своєчасність цієї статті.

У вітчизняній науці конституційного права питання, пов'язані з вирішенням означеної проблеми на теоретичному рівні, були предметом дослідження таких науковців, як О. Авксентьев, О. Баталов, Д. М. Белов, Я. О. Берназюк, М. В. Білак, Ю. П. Битяк, О. В. Бойко, А. З. Георгіца, В. І. Головатенко, Г. І. Дутка, В. П. Єрмолін, Н. А. Жук, А. В. Карлович, Д. С. Ковриженко, Л. М. Легін, Д. В. Мазур, Г. В. Макаров, П. Т. Манюк, В. Ф. Погорілко, С. Г. Серьогіна, О. Ф. Скакун, С. В. Скіць, Т. В. Скомороха, І. Є. Словська, В. В. Сухонос, В. М. Шаповал, В. А. Шатіло, В. Д. Яворський та ін.

Вагомий внесок в наукову розробку проблеми визначення поняття «вето Президента» належить таким російським вченим, як Л. І. Дмитрієва, О. М. Кічалюк, А. П. Новіков, Л. А. Окуньков, С. Г. Паречина, Л. М. Плеханова, В. А. Рощин, Д. Ю. Скуратов, В. Е. Чиркін та ін.

Однак, не зважаючи на чисельні наукові роботи, присвячені проблемі

конституційно-правової природи та поняття «вето Президента», на теоретико-методологічному рівні досі не вироблено єдиного підходу до його визначення та сутності. Залишаються відкритими питання щодо юридичної форми реалізації права вето Президентом, його обсягу, мети та змісту цього інституту тощо.

Метою статті є узагальнення концептуальних підходів до визначення поняття «вето Президента» та надання удосконаленого визначення цього поняття. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: провести аналіз основних концепцій та наукових підходів до визначення поняття «вето Президента»; виявити відмінності та суперечливі моменти в цих підходах; на основі узагальнення різних наукових позицій щодо розуміння юридичної природи права вето Президента запропонувати авторське визначення цього терміна.

Для проведення аналізу концептуальних підходів до визначення поняття «вето Президента», перш за все, необхідно з'ясувати етимологію цього терміна.

Інститут вето має давні історичні корені. Його виникнення пов'язане з періодом Римської республіки і було обумовлено метою захисту інтересів плебеїв від патрициїв, забезпечення узгодженого прийняття рішень консулами та контролю вищих посадових осіб за посадовими особами (магістратами) нижчого рівня [2, с. 3]. Сам термін «вето» походить від латинського слова «veto», що означає «забороняю». У первинному значенні воно стосується повноваження одного з членів виборного органу, який приймає рішення запобігти дії такого органу [3, с. 70].

У сучасних тлумачних словниках категорія «вето» застосовується в таких основних значеннях: 1) у державному праві буржуазного типу – остаточна чи умовна заборона, яку накладає верхня державна влада на рішення нижчого

органу; 2) у міжнародному праві – право члена будь-якого органу, що складається з представників різних держав, заборонити прийняття рішення, з яким він не згоден [4, с. 344]; 3) заборона або призупинення верховним органом державної влади чи главою держави введення в дію постанови законодавчого органу (парламенту або однієї з його палат) [5, с. 69-70].

Таким чином, з позиції етимології термін «вето» має декілька смислових значень, але всі вони зводяться до наступного: заборона введення в дію законів або інших актів правотворчості, прийнятих законодавчим органом, суб'єктом, якому надано таке повноваження. Причому необхідно зауважити, що навіть у сучасному розумінні вето (право вето) пов'язується не тільки з особою Президента держави. Як зазначає О. Баталов, кількість вето-гравців різниться в різних демократичних режимах. У двопалатних парламентських системах вето-гравцем виступає верхня палата парламенту [6]. Крім того, суб'єктами права вето можуть виступати громадяни відповідної держави (народ). Однак, в більшості країн світу повноваження щодо застосування вето на правові акти, прийняті законодавчим органом, має саме Президент. Розглянемо окремі точки зору науковців з приводу розуміння сутності та поняття вето Президента.

На думку В. А. Шатіло, вето Президента – це право глави держави не погодитися із прийнятим парламентом законом, який не набрав чинності. Причому це право надане йому для успішного виконання своїх функцій, оскільки саме завдяки цьому праву вносяться поправки до законів, що відчутно їх удосконалює [7, с. 118].

Подібну думку висловлюють Ю. Н. Тодика та В. Д. Яворський [8, с. 124].

С. Г. Паречина вбачає у праві вето Президента один із способів його участі

в законодавчому процесі. Це право, на думку науковця, полягає у наданні легітимної можливості відхилення прийнятих парламентом законів. Існування такого права обґрунтовується необхідністю забезпечення співробітництва законодавчої і виконавчої влади, яке реалізується наданням главі держави права не підписувати і, отже, не публікувати закон, а направити його в законодавчий орган для нового розгляду [9, с. 63].

Аналіз запропонованих науковцями визначень вето Президента дає змогу вже на цьому етапі дослідження виокремити низку суперечностей і спірних питань, зокрема: 1) що виступає об'єктом права вето Президента – закон, що не вступив в силу, або законопроект; 2) що складає зміст права вето – відмова підписати закон, непогодження з прийняттям цього закону або його принципове відхилення (або відхилення окремих його частин); 3) якою метою обумовлено застосування права вето – здійсненням конституційного контролю за законодавчою гілкою влади, співробітництвом з нею або ж участю в законотворчому процесі (однією з форм реалізації законодавчої ініціативи).

Так, відповідаючи на перше питання, необхідно зауважити, що думки науковців з цього приводу принципово розходяться. Одні (наприклад, Н. А. Жук) вважають, що об'єктом права вето є виключно закони, посилаючись, при цьому, на ст. 94 Конституції України [10, с. 117]. Однак, інша група науковців, зокрема, В. А. Шатіло та О. Баталов, дотримуються іншої точки зору, відносячи до об'єкта права вето Президента законопроекти [7, с. 118; 6].

У цьому разі більш обґрунтованою слід вважати думку Н. А. Жук, оскільки із змісту п. 30 ст. 106 Конституції України [1], глави 23 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» [11]

впливає, що Президент України може застосовувати вето на закони, прийнятті Верховною Радою України. При цьому помилковим є ототожнення законопроекту та закону, що не набрав чинності. Набрання законом чинності є останньою стадією законотворчого процесу. На перехідному етапі (від прийняття до промульгації) законопроект стає законом, що не набрав чинності. Його відрізняє належна юридична оформленість та повна готовність до опублікування (оприлюднення). Однак, це не виключає і зворотного «перетворення», зокрема, якщо вето Президента не буде подолане на повторному голосуванні.

Отже, доходимо висновку, що об'єктом права вето Президента України виступає саме закон, який ще не набрав чинності внаслідок того, що не був підписаний Президентом та не був оприлюднений у встановленому Конституцією України порядку, тобто не пройшов завершальної стадії законотворчого процесу – стадії промульгації.

Уточнення об'єкта права вето Президента має науково-теоретичне значення, у той час як необхідність чіткого визначення його змісту має також і практичний характер. З цим питанням, зокрема, тісно пов'язані такі практичні аспекти змісту права вето, як юридична форма (оформлення) та обсяг застосування цього права Президентом України.

У науці конституційного права панує думка, що право вето глави держави поділяється на абсолютне, відносне та вибіркоче. Зміст абсолютного права вето полягає в тому, що відмова глави держави схвалити прийнятий парламентом закон є остаточною (абсолютне вето нині практично не застосовується). Відносне вето наділяє главу держави повернути переданий йому законопроект для повторного обговорення в парламенті. Особливістю відносного права вето є те, що воно може

бути подолано простою або кваліфікованою більшістю. Вибіркове вето надає главі держави можливість права схвалити законопроект в цілому за винятком окремих статей [7, с. 118].

Виходячи з такої точки зору, Президент України володіє відносним правом вето, оскільки відповідно до ст. 106 Конституції України [1] після застосування вето закон повертається на повторний розгляд до Верховної Ради України. Право вето Президента України слід віднести до відносного ще і тому, що його можна подолати, тобто застосування вето Президентом України не означає безумовного та остаточного відхилення закону, за якого проголосувала більшість депутатів Верховної Ради України.

Деякими науковцями пропонується альтернативна класифікація видів вето глави держави. Зокрема, відповідно до такого підходу вето Президента може бути двох видів – абсолютне та відкладне (супензивне) [12, с. 87-89; 13, с. 60; 14, с. 332; 15, с. 87].

В. П. Єрмолін відкладне (супензивне) вето визначає як таке, що може бути подолане шляхом повторного прийняття (голосування) парламентом відповідного закону. При цьому науковець зауважує, що лише у президентських республіках для його подолання конституційно передбачена виключно кваліфікована більшість голосів (як правило, у 2/3 від загального складу парламенту). За умов інших форм державного правління може бути встановлено як достатню абсолютну більшість голосів [13, с. 60].

Отже, основна відмінність відкладного вето від абсолютного є такою ж самою, що і та, що обумовлює співвідношення абсолютного та відносного вето. У зв'язку з цим слід зробити висновок, що відносне та відкладне вето є одним і тим самим видом вето, що носить лише різну назву.

Узагальнюючи наведені точки зору, слід уточнити класифікацію видів вето глави

держави, що мають місце у світовій практиці, залежно від двох підстав: 1) характеру юридичних наслідків: абсолютне та відносне (відкладне, суспензивне) вето; 2) обсягу повноважень, що входять до змісту права вето: загальне та вибіркове.

При цьому право вето Президента України є відносним (відкладним) та загальним (оскільки навіть, якщо Президент України висловлює зауваження лише до окремих частин закону, останній повністю повертається на повторне голосування до Верховної Ради України).

Що стосується обсягу повноважень Президента України щодо реалізації права вето, то слід зазначити, що зміст права вето Президента України складають такі альтернативні або/та послідовні дії:

1) пасивна дія, що полягає в не підписанні закону, надісланого Верховною Радою України. Ця дія є складовою права вето Президента України. Відповідно до частини четвертої статті 94 в редакції, прийнятій Законом «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. № 742-VII [16], зазначається, що у разі, якщо Президент України не підписав такий закон (прийнятий не менше двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України), він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом. При цьому слід зауважити, що чч. 3-4 ст. 94 Конституції України обов'язок підписати закон Президентом України залишається безумовним та безальтернативним. Відмова виконати цей обов'язок може розцінюватись як порушення Конституції України, і саме на цей випадок законодавець передбачив можливість опублікування закону за підписом Голови Верховної Ради України;

2) активна дія, що полягає у поверненні закону до Верховної Ради України на повторний розгляд. На думку Д. М. Белова,

Конституція України закріпила тільки «активне право вето» Президента. Ситуація, при якій Президент не повертає закон зі своїми зауваженнями до Верховної Ради, але не підписує його протягом встановленого строку, Конституцією не врегульована, що може призвести до конфлікту з законодавцем. У деяких державах така поведінка глави держави називається «пасивною» («пасивне право вето») [17, с. 13]. Цілком погоджуючись з думкою науковця, доходимо висновку, що в межах реалізації Президентом України права вето, він обов'язково виконує дві пасивно-активні дії – не підписує закон, прийнятий Верховною Радою України, але такий, що не вступив в силу (пасивна дія), та одночасно повертає його на повторний розгляд до Верховної Ради України (активна дія). Принаймні саме така послідовність дій передбачена п. 30 ст. 106 Конституції України;

3) внесення пропозицій до змісту закону. Це можуть бути пропозиції щодо відхилення чи внесення змін та доповнень до всього закону або окремих його положень, заперечення щодо деяких частин закону тощо. Однак, як зазначалося вище, в будь-якому випадку на повторний розгляд до Верховної Ради повертається увесь закон в цілому;

4) надання зауважень до форми та структури закону. Як зазначає І. Є. Словська, глава держави може подавати власні зауваження до форми, структури та змісту закону незалежно від суб'єкта його ініціювання, адже під час промугляції Президент висловлює згоду зі змістом і процедурою ухвалення закону [18, с. 23]. Ця точка зору заслуговує на схвалення, однак, слід зауважити, що будь-яких вимог щодо обґрунтування підстав застосування права вето п. 30 ст. 106 Конституції України не передбачено. Такі вимоги встановлені частиною другою статті 94 Конституції, де

значається, що Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду [1]. Оскільки вето є правом Президента, слід вести мову про конституційно-правові вимоги щодо його реалізації. У зв'язку з цим підкреслюємо, що дві перші дії складають зміст права вето, а дві останні дії є вимогами щодо його реалізації, невід'ємними атрибутами активної дії. Однак, ні в Конституції України [1], ні в Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» [11] не закріплено правових наслідків недотримання цих вимог Президентом, можна було б зробити висновок про їх факультативність. Проте виходячи із змісту норм вищезазначених актів та принципу добросовісності діяльності Президента, вважаємо, що такий висновок був би необґрунтований.

Ще одним питанням, яке належить з'ясувати в контексті уточнення змісту права вето Президента України, є його юридичне оформлення, тобто визначення того, в якій юридичній формі Президент має застосовувати вето. З цього приводу в науковій літературі відсутня єдина точка зору.

А. З. Георгіца зазначає, що з позиції юридичної техніки, акт застосування вето полягає в тому, що глава держави складає послання, в якому викладаються його заперечення проти законопроекту [14, с. 332]. Однак, така думка не є обґрунтованою, оскільки, по-перше, відповідно до ч. 3 ст. 106 Конституції України [1] Президент України видає акти у двох формах – укази та розпорядження; по-друге, з посланням він звертається лише до народу України та Верховної Ради України з приводу внутрішнього і зовнішнього

становища України; по-третє, в п. 30 ст. 106 Конституції України не уточнюється, в якій формі застосовується право вето, оскільки фактично воно полягає у не підписанні та поверненні закону: а для виконання виключно цих двох дій (без пропозицій та зауважень) не потрібне жодне оформлення (окрім супровідного листа за підписом Президента).

Д. В. Мазур зауважує, що документальне оформлення вето Президента в республіках зі змішаною формою правління не є актом правотворчості, бо не встановлює, не змінює або не скасовує норми права, однак є найважливішою частиною законотворчого процесу [19, с. 118].

На нашу думку, вето Президента України може застосовуватися у формі супровідного листа з уточненням, що закон повертається в порядку реалізації права вето (якщо не вносяться жодні пропозиції до закону), або у формі пояснювальної записки з пропозиціями та зауваженнями до структури, змісту або форми закону. При цьому не викликає жодних сумнівів доцільність прийняття пропозиції науковців стосовно необхідності на рівні закону визначити організаційно-правову форму повернення Президентом на повторний розгляд законів, на які він застосував вето [20, с. 17]. Д. В. Мазур пропонує застосуванню права вето надати форму указу Президента, обґрунтовуючи свою думку тим, що правова природа інституту вето на закони, що приймаються парламентом, має законотворчий характер, і документальне оформлення вето слід розцінювати як факультативну стадію законотворчого процесу [19, с. 9]. Проте погодитись з такою пропозицією не можна. Так, хоча вето Президента справді має законотворчий характер, оскільки виступає однією із стадій законотворчого процесу, однак, оформлювати застосування вето указом Президента не доцільно. На цьому, зокрема, наголошує

суддя Конституційного Суду України М. Д. Савенко, який виклав свою позицію в окремій думці. Він зазначає, що найбільш підходящою для цього формою є лист, виданий Президентом України у відповідності зі своїми конституційними повноваженнями. Виступаючи офіційним документом, такий лист юридично відтворює волевиявлення глави держави щодо відмови у підписанні закону і спричиняє правові наслідки: скасовує результати голосування за закон у Верховній Раді України, зобов'язує парламент повторно розглянути закон. За своєю правовою природою цей документ є актом, що має юридичне значення [21].

Отже, застосування вето Президентом України оформлюється супровідним листом або пояснювальною запискою, про що необхідно зазначити на конституційному рівні, а саме в ст. 106 Конституції України.

Для визначення поняття «вето Президента» слід також з'ясувати, якою метою обумовлено застосування права вето. Думки науковців з цього приводу розділились наступним чином.

Так, деякі вчені вбачають в цьому інституті, перш за все, потужний елемент в системі стримувань і противаг. Зокрема, такої позиції дотримуються: Я. О. Берназюк, який вважає, що право вето Президента України як елемент системи стримувань і противаг є одним з найдієвіших способів пошуку компромісу між позицією парламенту та глави держави, який також відіграє важливу роль у процесі здійснення превентивного конституційного контролю за діяльністю Верховної Ради України та виконує роль запобіжника від прийняття законів, що не враховують всі аспекти суспільного життя [22, с. 106]; Ю. П. Битяк, який зазначає, що у системі стримувань і противаг на випадок поспішних рішень законодавця стримуючу роль відіграє глава

держави шляхом застосування права вето [23, с. 32] та ін.

Звичайно, не викликає сумніву той факт, що право вето виступає одним із елементів системи стримувань та противаг, завдяки якому не допускається монополізація влади однією з її гілок, досягається політичний та правовий компроміс тощо. Однак, значення права вето Президента не обмежується самою лише приналежністю до системи стримувань та противаг. Як правильно зауважує В. Є. Чіркин, інститут вето був введений у систему стримувань і противаг теоретиками американського конституціоналізму, як одна з найважливіших противаг законодавчій владі парламенту. Але раз інститут вето асоціюється не тільки його прив'язкою до здійснення виконавчої влади – право вето характеризується зв'язком із правом глави держави здійснювати неспеціалізований конституційний контроль за законодавчою діяльністю парламенту [24, с. 67-70].

До речі, думка про те, що президентське право вето є своєрідним засобом контролю за якістю законодавчих актів, підтримується і деякими українськими науковцями. Зокрема, М. Білак зазначає, що інтегруюча роль Президента як гаранта дотримання Конституції у законодавчому процесі свідчить про його обов'язок стежити за тим, аби закони України були більш досконалими, щоб вони достатньою мірою відповідали Конституції і потребам реального життя суспільства [25, с. 14].

Отже, Президент України відповідно до теорії конституційного права та ст. 102 Конституції України виступає суб'єктом конституційного контролю (передусім тому, що він є гарантом додержання Конституції України), такий спосіб реалізації ним контрольної функції, як застосування права вето, є цілком прийнятним з точки зору Конституції України.

В. А. Шатіло вважає, що право вето виступає сильним впливом Президента України на законодавчу діяльність [7, с. 118]. Таким чином, науковець наділяє право вето Президента переважно законотворчим характером, оскільки воно відіграє важливу роль у законотворчій діяльності. Погоджуючись з такою точкою зору, необхідно зазначити, що більшість науковців визнають, що право вето Президента має не тільки законотворчий, але і політичний характер.

Серед науковців, які в тій чи іншій мірі досліджували інститут вето Президента, зустрічаються і такі підходи до розуміння його сутності: 1) це один з фундаментальних принципів світової конституційної практики, що цілком характерні для змішаних республік [26, с. 260]; 2) є одним із важливіших елементів не тільки законодавчого процесу, але й охоронним клапаном у демократичному процесі. Вето виступає як елемент політичного ринку, що передбачає процес постійних торгів та компромісів між президентом та парламентськими гравцями, що в остаточному підсумку робить політичну систему більш демократичною та прозорою [6] тощо.

Таким чином, узагальнюючи наведені наукові концепції стосовно визначення місця та ролі права вето в законотворчому процесі та взагалі в конституційно-правовій діяльності Президента України, необхідно зазначити, що в науці конституційного права цей інститут розглядається як: 1) елемент системи стримувань і протигаг законодавчої та виконавчої влади; 2) форма участі Президента України в законотворчому процесі та формуванні державної політики; 3) засіб реалізації Президентом конституційного контролю за парламентом; 4) засіб виконання правоохоронної та правозахисної функцій Президентом України (забезпечення дотримання Конституції, прав та свобод людини та громадянина).

Отже, конституційно-правова природа вето Президента України є досить складною та багатогранною, внаслідок чого дати однозначну відповідь на питання, що являє собою це право, досить складно. Однак, проведений аналіз концептуальних підходів до визначення цього поняття дає можливість виявити такі характерні ознаки права вето Президента України:

1) є безумовним та виключним конституційним правом Президента України;

2) зміст цього права складають дві обов'язкові послідовні дії – не підписання закону, прийнятого Верховною Радою України, за умови, що не набрав чинності, та повернення його на повторний розгляд до парламенту;

3) вимогами щодо реалізації активної дії – що полягають у поверненні закону зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду. Пропозиції та зауваження можуть бути щодо форми, змісту та порядку прийняття закону;

3) обмеженість строків, протягом яких Президент може застосувати право вето – 15 днів з дня отримання (ч. 2 ст. 94 Конституції України);

4) тягне за собою конкретні юридичні наслідки – скасування результатів голосування та повернення закону на повторний розгляд парламентом.

Таким чином, пропонуємо наступне авторське визначення досліджуваної категорії. Вето Президента України – це виключне конституційне право, яке належить главі держави, в п'ятнадцятиденний термін після отримання закону, прийнятого Верховною Радою України, відмовити в його підписанні та направити на повторний розгляд до парламенту, із внесенням пропозицій та зауважень щодо форми, змісту та порядку прийняття цього закону, що тягне за собою скасування результатів голосування.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. *Ковриженко Д. С.* Інститут вето: зарубіжний досвід, національне законодавство і практика, пропозиції / Д. С. Ковриженко. – К. : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2009. – 60 с.
3. The Encyclopedia Americana. – Danbury, Conn. : Grolier Incorporated, 1996. – 30 v.
4. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1. – 631 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко ; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 735 с.
6. *Баталов О.* Президентське вето в сучасних демократичних системах. Аналітична записка / О. Баталов, О. Авксентьев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.niss.gov.ua/articles/282
7. *Шатіло В. А.* Теоретичні проблеми інституту президентства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В. А. Шатіло. – Національний педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 189 с.
8. *Тодыка Ю. Н.* Президент Украины: конституционно-правовой статус / Ю. Н. Тодыка, В. Д. Яворский. – Х. : Факт, 1999. – 256 с.
9. *Паречина С. Г.* Институт президентства: история и современность / Под общ. ред. Е. В. Магусевича. – Мн. : ИСПИ, 2003. – 163 с.
10. *Жук Н. А.* Стимування і протидія в системі поділу влади в Україні (загальнотеоретичні проблеми) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Н. А. Жук. – Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2006. – С. 113.
11. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №№ 14-15. – Ст. 133.
12. *Манюк П. Т.* Право вето Президента України у контексті правової охорони конституції України / П. Т. Манюк // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – №№ 3-2. – С. 87-89.
13. *Єрмолін В. П.* Конституційні засади виконавчої влади в Україні (проблеми теорії і практики) : дис. ... канд. юрид. наук / В. П. Єрмолін. – Київ, 2002. – 200 с.
14. *Георгіца А. З.* Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / Чернівецький держ. ун-т імені Ю. Федьковича. – Чернівці, 1999. – 444 с.
15. *Серьогіна С. Г.* Компетенція Президента України: теоретично-правові засади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / С. Г. Серьогіна. – Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 1998. – 238 с.
16. Про відновлення дії окремих положень Конституції України : Закон України від 21.02.2014 № 742-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – Ст. 143.
17. *Белов Д. М.* Роль глави держави в механізмі здійснення державної влади / Д. М. Белов // Щомісячний правовий часопис «Юридична Україна». – 2005. – № 5(29). – С. 11-15.
18. *Словська І. Є.* Правові проблеми участі Президента України у законотворчому процесі / І. Є. Словська // Віче. – 2011. – № 8. – С. 20-23.
19. *Мазур Д. В.* Акти правотворчості Президента в республіках зі змішаною формою правління (загальнотеоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Д. В. Мазур. – Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2006. – 196 с.
20. *Головатенко В.* Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції / В. Головатенко // Право України. – 2004. – № 3. – С. 14-18.
21. Окрема думка судді Конституційного Суду України М. Д. Савенка стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 73 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) здійсненого Президентом України права вето стосовно прийнятого Верховною Радою України

- Закону України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України» та пропозицій до нього (справа щодо права вето на закон про внесення змін до Конституції України) від 11.03.2003 № 6-рп/2003 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 16. – Ст. 55.
22. *Берназюк Я. О.* Право вето Президента України у системі стримань і противаг / Я. О. Берназюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 17. – С. 102-107.
 23. *Битяк Ю. П.* Досвід формування політико-правових моделей у контексті європейського конституціоналізму / Ю. П. Битяк // Конституційна асамблея : політико-правові аспекти діяльності // Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів. – 2012. – № 7. – С. 30-46.
 24. *Чиркин В. Е.* Конституционное право: Россия и зарубежный опыт / В. Е. Чиркин. – М. : Издательство «Зерцало», 1998. – 448 с.
 25. *Білак М.* Президент України як гарант Конституції України / М. Білак // Право України. – 2007. – №11. – С. 11-17.
 26. *Скіць С. В.* Вдосконалення механізму взаємодії вищих органів державної влади як на-прями підвищення ефективності управління інституту президентства в Україні / С. В. Скіць // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління : зб. наук. пр. – 2013. – № 1. – С. 258-266.

Стаття надійшла до редакції: 22.04.2015.

On the problem of the definition of «President's veto»

A. S. Bahryak

The paper analyzes different scientific approaches and concepts to the definition of «presidential veto»; describes the content, scope, form and purpose of the veto of the President; Different types veto of the President; based on a synthesis of different positions on scientific understanding of the legal nature of the veto of the President invited the authors' definition of the term.

Keywords: *President of Ukraine, President's veto, constitutional law, the content of the veto, the legal form.*

Received: 22.04.2015.

К проблеме определения понятия «вето Президента»

A. С. Багряк

В статье проведен анализ различных научных подходов и концепций к определению понятия «вето Президента»; охарактеризовано содержание, объем, форму и назначение права вето Президента; рассмотрены различные виды права вето Президента; на основе обобщения различных научных позиций относительно понимания юридической природы права вето Президента предложено авторское определение этого термина.

Ключевые слова: *Президент Украины, вето Президента, конституционное законодательство, содержание права вето, юридическая форма.*

Получено: 22.04.2015.